

Η Ελλάδα

Από τη Σαπφώ και τον Αισχύλο

Κοιτάζω το πολύμορφο υλικό το οποίο έχει συγκεντρώσει ο Μ. Ζ. Κοπιδάκης υπό τον σχεδόν σεμνότυφο τίτλο «Μελετήματα» και αναρωτιέμαι με ποιον τρόπο είναι δυνατόν να σχολιάσει κανείς ένα τόσο εκτεταμένο φάσμα ενδιαφερόντων, μια τόσο πλούσια και συνάμα ετερόκλητη ή πολυσχιδή γκάμα ερμηνευμάτων, που ξεκινάει από τα ποιήματα της Σαπφώς και τις τραγωδίες του Αισχύλου, για να φτάσει μέχρι τις λογοτεχνικές πηγές του Σεφέρη ή τον ρόλο των δηλητηριωδών ανθέων στον στίχο του Καβάφη. Την απάντηση δίνει πολύ γρήγορα ο ίδιος ο μελετητής (καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας στο Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών), που μας καλεί από τη μια πλευρά να παρακολουθήσουμε εκ του σύνεγγυς τις εργώδεις ανιχνεύσεις και διαδρομές του σε άγνωστα χωρία, σε αδιόρατες παραπομπές και σε αφανείς ή αδήλωτες επαφές και σχέσεις, διασκορπισμένες ανά τους συγγραφείς και ανά τους αιώνες, ενώ από την άλλη μοιάζει να μας υποδεικνύει με ένα ελαφρώς αινιγματικό χαμόγελο πως όλα αυτά μπορεί να αποδειχτούν βαρύνοντα και σοβαρά, και αξίζει κάθε κόπο να τα διερευνήσουμε, να τα αποδελτιώσουμε και να τα πραγματευτούμε, υπό τον όρο ότι δεν θα μας διαφύγει το μείζον – ότι η λογοτεχνία είναι πριν και πάνω απ' όλα ένα εμπνευσμένο παιχνίδι λέξεων και σημασιών, μια εύστροφη περιήγηση στο κειμενικό παρόν και παρελθόν, που ανακινεί κάθε τόσο τις αξίες και τα νοήματά του, μοιράζοντας ξανά και ξανά (και πιθανόν εις το διηνεκές) τα χαριά της μέθεξης και της απόλαυσης, ακόμη κι αν ξέρουμε με πάσα βεβαιότητα πως κάθε εποχή και κάθε συγγραφέας επιδιώκουν, είτε τους αρέσει είτε όχι, ορισμένους ηθικούς και κοινωνικούς σκοπούς, εξυπηρετώντας, συνειδητά ή ασυνείδητα, και ορισμένες πολύ

κή λογοτεχνία ανά τους αιώνες

χύλο μέχρι τον Σεφέρη και τον Καβάφη

συγκεκριμένες πολιτικές και ιδεολογικές επιδιώξεις.

Τα άρθρα, οι μελέτες και τα δοκίμια τα οποία συγκαταλέγει ο Κοπιδάκης στον πολυσέλιδο πλιν εύχρηστο τόμο που κρατάμε στα χέρια μας, χωρίζονται σε δύο κατά βάση ενότητες: δύο ενότητες στις οποίες καλύπτονται είτε ζητήματα της αρχαίας ελληνικής ή ελληνόφωνης και βυζαντινής γραμματικής είτε θέματα της νέας ελληνικής λογοτεχνίας. Κι εδώ διακινούνται, θα έλεγα, τα πάντα ή περίπου τα πάντα: οι πολλαπλοί συμβολισμοί των διονυσιακών φαλλών, οι ιερούργικες μεταμορφώσεις της ομηρικής Ελένης, η μελαγχολία και η βαρύθυμη περιπλάνηση του Βελλερεφόντη (ενός ακόμη ομηρικού ήρωα), οι ευρηματικές εκλεπτύνσεις της σαπφικής ποίησης, οι εσκεμμένες υπερβολές της αισχυλικής τραγωδίας ή της αριστοφανικής κωμωδίας, η απόσταση του Αριστοτέλη και του Αρχιλόχου τόσο από τον ενθουσιασμό και τη λύπη όσο και από τη λατρεία της δόξας ή την ταπεινότητα της αφάνειας, η κομψότητα και η καλαισθησία του Καλλιμάχου, σε συνδυασμό με την πίστη του στη δύναμη και στο βάρος της ιδιότητας του καλλιτέχνη, η γοητεία των δευτεροκανονικών ή απόκρυφων κειμένων της Βίβλου (όσα εξόχως αποτρεπτικά ή ανατρεπτικά απομάκρυνε, για δογματικούς ή πολιτικούς λόγους, το ιουδαϊκό ιερατείο από τον ιερό κανόνα), η ελληνομάθεια των Ευαγγελιστών, αλλά και των Ιουδαίων ιστορικών, τα αρχαιογνωστικά εφόδια του Σεφέρη, του Ελύτη και του Καβάφη, η μαγευτική αισχρολογία των Αρχαιοελλήνων, όπως και ο παιδαγωγικός ή σκωπτικός χαρακτήρας των παροιμιών τους, που αρδεύουν συχνά και την παράδοση των νεοτέρων όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην Τουρκία.

Ζωντανή συνομιλία

Θα μπορούσα να επιμηκύνω και να εξαντλήσω τον κατάλογο με τις αναφορές του Κοπιδάκη, αλλά νομίζω πως δεν χρειαζόμαστε περισσότε-

**Μ. Ζ.
ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ**
Μελετήματα
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΕΒΙΝΑ
ΣΙΣΤΑΚΟΥ
«ΠΑΤΑΚΗΣ»
ΣΕΛ. 444, € 27

ρες ενδείξεις για να καταλάβουμε για ποιον λόγο σημείωνα προεισαγωγικά πως το βιβλίο του κινείται μεταξύ φιλολογικής ανάλυσης και παιγνιώδους ανάγνωσης, δοκιμάζοντας μια σπάνια όσο και εξαιρετικά τολμηρή για το πειθαρχημένο πνεύμα της επιστήμης συνάντηση. Είναι, ωστόσο, απαραίτητο να μην παρεξηγηθούμε. Εκείνο που εννοώ δεν είναι πως ο Κοπιδάκης πάνει τα επιστημονικά του σύνεργα όποτε τον βολεύει, αφήνοντας κατά τ' άλλα τη δουλειά του στους αυτοματισμούς μιας χαλαρωτικής και υπεράνω του οιοδήποτε εποπτικού ελέγχου αθωότητας. Στην πραγματικότητα, πιστεύω ή διαισθάνομαι το ακριβώς αντίθετο: ότι πίσω και από το πιο αθώο φιλολογικό ή γλωσσικό παίγνιο του ερμηνευτή (και τα παίγνια του δεν έχουν τελειωμό) κρύβεται μια έντονη και άγρυπνη επιστημονική μέριμνα, η οποία απαλλαγμένη από την πρώτη στιγμή από την όποια σχολαστικιστική θωριά της (θωριά, έτσι κι αλλιώς, μουντή, θαμνή και δυσάρεστη) καλεί τον αναγνώστη σε μιαν απευθείας συνομι-

λία και συνεννόηση, σε μια καθ' όλα θερμή και ζωντανή συνεύρεση, που έχει θέσει εκ των προτέρων τους όρους για τη διασφάλιση της επιτυχίας των αποτελεσμάτων της.

Και θα πρέπει να παρατηρήσω, κλείνοντας, πως ο αναγνώστης του Κοπιδάκη μπορεί να μη βρεθεί εκτός μάχης αν ο εξοπλισμός, η προετοιμασία και η αγωγή του δεν υπερβαίνουν ένα ορισμένο επίπεδο της κλασικής φιλολογίας, αλλά σίγουρα θα περάσει καλύτερα αν είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε κάτι από τη διανοητική όρεξη, την αισθητική εγρήγορση και τη λογοτεχνική πολυσυλλεκτικότητα της δοκιμιογραφίας των «Μελετημάτων» –αν, με άλλα λόγια, καταφέρει να αξιολογήσει και να αξιοποιήσει το σπουδαιότερο χάρισμα και προτέρημα του βιβλίου, που δεν είναι άλλο από την αεικίνητη πνευματική και καλλιτεχνική περιέργεια του συγγραφέα, αρθρωμένη σ' έναν πέρα για πέρα σαφή, στιβαρό, αλλά και μονίμως ανήσυχο, και εσκεμμένα εκκρεμή λόγο.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**
www.patakis.gr

ΣΩΤΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Λίγο από το αίμα σου

Ένα καλοκαίρι, στην παραλία του Μπράιτον, ο Ευγένιος Σταμπς ερωτεύεται μια ολόκληρη οικογένεια: ύστερα, η δεκαετία του '30· η εποχή της τζαζ στο Λονδίνο· η Αφρική, τα Υψίπεδα της Κένυα· μια μαγική παιδική ηλικία· τα δυστυχήματα της ζωής· τρόποι θανάτου στην Αφρική· η αποικιοκρατία· οι τελευταίες μέρες της. «Λίγο από το αίμα σου»: ο τίτλος ενός ποιήματος που κουτσαίνει.

Το καινούριο μυθιστόρημα της Σώτης Τριανταφύλλου.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
392 σελ., 24 €

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078